

Věc C-212/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

12. května 2020

Předkládající soud:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

22. ledna 2020

Žalobci:

M.P.

B.P.

Žalovaná:

„A.“ provozující činnost prostřednictvím společnosti „A.“ S.A.

Předmět původního řízení

Návrh na zaplacení částky 50 000 PLN z titulu částek nedůvodně přijatých žalovanou na základě zneužívajících ujednání obsažených ve smlouvě o úvěru týkajících se valorizace výše splátek úvěru a výše dluhu žalobců.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Článek 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1 a článek 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“)

Předběžné otázky

1. Je třeba s ohledem na čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1 a článek 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve

spotřebitelských smlouvách a s ohledem na odůvodnění této směrnice, podle něhož by smlouvy měly být sepsány jasným a srozumitelným jazykem a v případě pochybnosti by měl převažovat výklad, který je pro spotřebitele příznivější, formulovat smluvní ustanovení, které upravuje nákupní a prodejní kurz cizí měny ve smlouvě o úvěru indexovaném na cizí měnu, jednoznačným způsobem, tj. tak, aby úvěrovaný/spotřebitel mohl sám tento kurz v kterýkoli den určit, anebo je s ohledem na typ smlouvy, o němž je řeč v čl. 4 odst. 1 uvedené směrnice, na dlouhodobý charakter smlouvy (v rozsahu několika desítek let) a na skutečnost, že částka v cizí měně podléhá neustálým změnám (může se měnit každým okamžikem), možné formulovat smluvní ustanovení obecnějším způsobem, a to odkazem na tržní hodnotu cizí měny, znemožňujícím vznik významné nerovnováhy v právech a povinnostech smluvních stran v neprospěch spotřebitele ve smyslu čl. 3 odst. 1 uvedené směrnice.

2. Bude-li odpověď na první otázku kladná, lze s ohledem na článek 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách a na její odůvodnění vykládat smluvní ustanovení, které se týká určování nákupního a prodejního kurzu cizí měny úvěrujícím (bankou), takovým způsobem, aby pochybnosti, jež smlouva vyvolává, byly vyřešeny ve prospěch spotřebitele a aby bylo uznáno, že smlouva stanovuje nákupní a prodejní kurz cizí měny nikoli libovolně, nýbrž na základě volného trhu, zejména v situaci, kdy obě strany stejným způsobem chápaly smluvní ujednání stanovující nákupní a prodejní kurz cizí měny nebo kdy se úvěrovaný/spotřebitel o předmětné smluvní ustanovení v době uzavření smlouvy a jejího plnění nezajímal a rovněž se neseznámil s obsahem smlouvy v okamžiku jejího uzavření ani po celou dobu jejího trvání.

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Směrnice 93/13: dvacátý bod odůvodnění, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1, článek 5.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Kodeks cywilny - ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (občanský zákoník – zákon ze dne 23. dubna 1964) (Dz. U. částka 16, č. 93, ve znění změn, dále jen „kc”)

Článek 65

1. Projev vůle je třeba vykládat v souladu se zásadami společenského soužití a zvyklostmi s přihlédnutím k okolnostem, za kterých byl učiněn.
2. V případě smluv je třeba hledat, jaký je společný záměr stran a sledovaný cíl, a neopírat se o jejich doslovné znění.

Článek 353¹

Smluvní strany mohou určit obsah právního vztahu podle vlastního uvážení, pokud jeho obsah nebo účel není v rozporu se základními charakteristikami (povahou) tohoto vztahu, zákonem nebo zásadami společenského soužití.

Článek 385¹

1. Ustanovení spotřebitelské smlouvy, která nebyla sjednána individuálně, nejsou pro spotřebitele závazná, pokud jeho práva a povinnosti upravují takovým způsobem, který je v rozporu s dobrými mravy a hrubě porušuje jeho zájmy (nedovolená ujednání).

Uvedené neplatí pro ujednání, která vymezují hlavní plnění stran, včetně ceny nebo odměny, pokud jsou formulována jednoznačně.

2. Pokud smluvní ujednání není podle odstavce 1 pro spotřebitele závazné, zůstávají strany vázány ostatními ustanoveními smlouvy.

3. Ujednáními spotřebitelské smlouvy, která nebyla sjednána individuálně, jsou taková smluvní ujednání, na jejichž obsah neměl spotřebitel skutečný vliv. Jedná se zejména o smluvní ujednání převzatá ze vzorové smlouvy, která byla spotřebiteli navržena druhou smluvní stranou.

4. Důkazní břemeno v otázce, zda bylo ujednání sjednáno individuálně, nese ten, kdo se ho dovolává.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (zákon ze dne 29. srpna 1997 – bankovní zákon) (úplné znění v Dz. U. 2019 č. 2357)

Článek 69 v současném znění

1. Smlouvou o úvěru se banka zavazuje poskytnout úvěrovanému na dobu uvedenou ve smlouvě peněžní částku na stanovený účel a úvěrovaný se zavazuje ji použít za podmínek stanovených ve smlouvě, vrátit částku použitého úvěru s úroky ve stanovených lhůtách a zaplatit poplatek za poskytnutí úvěru.

2. Smlouva o úvěru musí být uzavřena písemně a musí zejména obsahovat:

- 1) označení smluvních stran;
- 2) částku a měnu úvěru;
- 3) účel, na nějž byl úvěr poskytnut;
- 4) pravidla a lhůty splácení úvěru;

4a) jedná-li se o smlouvu o úvěru denominovaném nebo indexovaném na jinou než polskou měnu, podrobná pravidla pro stanovení způsobu a okamžiku určení

směnného kurzu, na jehož základě se konkrétně vypočte částka úvěru, jeho tranší a splátek jistiny a úroků a pro stanovení zásad přepočtu do měny, v níž je úvěr poskytnut nebo splácen;

- 5) výši úročení úvěru a podmínky jeho změny;
- 6) způsob zajištění splácení úvěru;
- 7) rozsah oprávnění banky při kontrole použití a splácení úvěru;
- 8) lhůty a způsob poskytnutí peněžních prostředků úvěrovanému;
- 9) výši poplatku, je-li smlouvou upraven;
- 10) podmínky provádění změn a vypovězení smlouvy.

3. V případě smlouvy o úvěru denominovaném nebo indexovaném na jinou než polskou měnu může úvěrovaný splácet jistinu a úroky a předčasně splatit celý úvěr nebo jeho část přímo v této měně. V tom případě smlouva o úvěru stanoví také pravidla zřízení a vedení účtu, na nějž jsou poukazovány prostředky na splácení úvěru a pravidla splácení prostřednictvím tohoto účtu.

Článek 69 ve znění k okamžiku uzavření smlouvy, tj. k 16. květnu 2008

1. Smlouvou o úvěru se banka zavazuje poskytnout úvěrovanému na dobu uvedenou ve smlouvě peněžní částku na stanovený účel a úvěrovaný se zavazuje ji použít za podmínek stanovených ve smlouvě, vrátit částku použitého úvěru s úroky ve stanovených splátkách a zaplatit poplatek za poskytnutí úvěru.

2. Smlouva o úvěru musí být uzavřena písemně a musí zejména obsahovat:

- 1) označení smluvních stran,
- 2) částku a měnu úvěru,
- 3) účel, na nějž byl úvěr poskytnut,
- 4) pravidla a lhůty splácení úvěru,
- 5) výši úročení úvěru a podmínky jeho změny,
- 6) způsob zajištění splácení úvěru,
- 7) rozsah oprávnění banky při kontrole použití a splácení úvěru,
- 8) lhůty a způsob poskytnutí peněžních prostředků úvěrovanému,
- 9) výši poplatku, je-li smlouvou upraven,
- 10) podmínky provádění změn a vypovězení smlouvy.

Článek 111 ve znění k okamžiku uzavření smlouvy, tj. k 16. květnu 2008

1. Banka je povinna oznamovat v místě provozování činnosti a obecně přístupným způsobem:

- 1) uplatňované sazby úročení prostředků na bankovních účtech, úvěrů a půjček,
- 2) uplatňované sazby poplatků a výši vybíraných úplat,
- 3) termíny kapitalizace úroků,
- 4) uplatňované směnné kurzy,
- 5) rozvahu se stanoviskem auditora za poslední kontrolované období,
- 6) složení představenstva a dozorčí rady banky,
- 7) informace o podmínkách provádění přeshraničních převodů,
- 8) jména osob oprávněných k přejímání závazků jménem banky nebo organizační jednotky banky,
- 9) údaje o tuzemských či zahraničních podnikatelích podle čl. 6a odst. 1, pokud při výkonu činností pro organizační jednotku banky podle téhož ustanovení mají přístup k informacím chráněným bankovním tajemstvím.

2. Družstevní záložny jsou povinny oznámit vedle informací podle odstavce 1 také oblast své činnosti a banku, k níž jsou přidrženy.

Ustawa o Narodowym Banku Polskim z dnia 29 sierpnia 1997 r. (zákon o Polské národní bance ze dne 29. srpna 1997) (plné znění v Dz. U. 2019 č. 1810)

Článek 1

Narodowy Bank Polski (Polská národní banka, dále jen „NBP“) je centrální bankou Polské republiky.

Článek 24

1. NBP uskutečňuje měnovou politiku, kterou stanoví Rada ministrů ve shodě s Radou [NBP pro peněžní politiku].
2. Pravidla stanovování směnného kurzu PLN k cizím měnám stanoví Rada ministrů ve shodě s Radou [NBP pro peněžní politiku].
3. NBP zveřejňuje aktuální kurzy cizích měn a kurzy jiných devizových hodnot.

Stručný popis skutkového stavu a původního řízení

1. Dne 16. května 2008 uzavřeli B.P. a M.P. jakožto úvěrovaní vystupující v postavení spotřebitelů smlouvu o hypotečním úvěru s (A) S.A. Spółka Akcyjna (akciová společnost) na základě vzorové smlouvy, která jim byla předložena. Smlouvou se banka zavázala poskytnout úvěrovaným částku ve výši 460 000 PLN. Úvěr byl indexován na cizí měnu CHF. Doba splatnosti činila 480 měsíců a úročení bylo stanoveno jako součet referenční sazby LIBOR 3M (CHF) a fixní marže banky ve výši 1,20 procentního bodu. Částka úvěru byla žalobcům vyplacena ve 3 tranších podle nákupních kurzů stanovených v kurzovních lístcích žalované banky. Dne 10. ledna 2013 uzavřely smluvní strany dodatek ke smlouvě, podle něhož mohl být úvěr indexovaný na cizí měnu splácen v cizí měně CHF, na niž je indexován. Možnost uzavření takového dodatku existovala od roku 2009.
2. Úvěr indexovaný na cizí měnu je v souladu s Úvěrovými pravidly banky úvěr, který je úročen procentní sazbou založenou na referenční sazbě jiné měny než PLN a jehož poskytnutí a splácení probíhá v PLN na základě kurzu cizí měny k PLN podle kurzovního lístku (§ 2 bod 2). Kurzovní lístek je definován jako kurzová tabulka cizích měn platná pro banku (§ 2 bod 12). V případě úvěrů indexovaných na cizí měnu probíhalo poskytnutí úvěru v PLN podle kurzu nikoli nižšího než nákupní kurz v souladu s kurzovním lístkem platným v okamžiku poskytnutí úvěrových prostředků. V případě poskytnutí úvěru v tranších se uplatnil kurz nikoli nižší než nákupní kurz v souladu s kurzovním lístkem platným v okamžiku poskytnutí konkrétní tranše. Dlužný zůstatek úvěru je vyjádřen v cizí měně a vypočten podle kurzu uplatněného v okamžiku poskytnutí úvěru (§ 7 odst. 4). V souladu s Úvěrovými pravidly jsou splátky úvěru indexovaného na cizí měnu vyjádřeny v cizí měně a v den splatnosti jsou splátky úvěru připisovány na vrub bankovního účtu podle odstavce 1 podle prodejního kurzu v souladu s kurzovním lístkem platným v bance při skončení pracovního dne předcházejícího dni splatnosti splátky úvěru (§ 9 odst. 2).
3. V souvislosti se svou žádostí o hypoteční úvěr indexovaný na cizí měnu podepsali žalobci prohlášení, že jsou si plně vědomi kurzovního rizika, upouštějí od možnosti přijetí úvěru v PLN a přijímají úvěr indexovaný na CHF, že jsou obeznámeni s ustanoveními Úvěrových podmínek (A) týkajícími se úvěrů indexovaných na cizí měnu a že byli uvědomeni o tom, že informace o aktuální výši směnných kurzů jsou přístupné v pobočkách banky. Dále potvrdili, že si byli vědomi toho, že kurzovní riziko má vliv na výši jejich závazku vůči bance (A) a na výši splátek úvěru, že úvěr bude poskytnut v PLN dle pravidel stanovených v Úvěrových podmínkách a že dlužný zůstatek úvěru je vyjádřen v cizí měně; splátky úvěru jsou vyjádřené v cizí měně a jsou spláceny v PLN dle pravidel stanovených v Úvěrových podmínkách. Úvěrovaní parafovali všechny strany žádosti o poskytnutí úvěru, smlouvy, Úvěrových podmínek a dodatku ke smlouvě. Žalobci si smlouvu přečetli a prohlédli si Úvěrové podmínky, s nimiž se ovšem neseznámili důkladně.

4. Kdyby se jednalo o úvěr v PLN a neexistovala indexační klauzule, přičemž by úročení bylo stejné jako u úvěru indexovaného na cizí měnu, tj. LIBOR 3M + marže, výše splátek by v období od 16. května 2008 do 10. října 2014 činila 95 491,32 PLN. Rozdíl mezi částkou, kterou žalobci zaplatili na základě smlouvy, a částkou, kterou by zaplatili v případě, že by sporná smluvní ustanovení o indexaci neexistovala, činí 50 492,46 PLN ve prospěch žalobců.
5. Směnné kurzy uplatňované bankou v jejím kurzovním lístku byly kurzy tržní, přičemž drobné rozdíly v kurzech různých bank vyplývají z rozdílů v kupních a prodejních cenách na mezibankovním trhu. Použití nákupního a prodejního kurzu bankou je dáno nutností zabezpečit peněžní prostředky, které jí byly svěřeny, a to limitací při otevření měnové pozice. Hlavním způsobem jak odstranit měnové riziko je, že banka zajistí financování ve švýcarských francích na mezibankovním trhu.
6. Rozdíl mezi částkou úvěru, kterou by žalobci museli zaplatit, kdyby uzavřeli smlouvu na úvěr v PLN s úročením příslušným pro takový úvěr (176 584,79 PLN), a částkou, kterou zaplatili na základě smlouvy (145 983,78 PLN) v období od 16. května 2008 do 10. října 2014, činí 30 601,01 PLN v neprospěch žalobců. K 11. únoru 2017 tento rozdíl činil 24 803,31 PLN v neprospěch žalobců.
7. V období, které je předmětem žaloby, byly většinou splátky úvěru indexovaného na CHF nižší než u úvěru v PLN a zároveň u úvěru indexovaného na CHF je jistina splácena v několikanásobně větším rozsahu než u úvěru v PLN. Ze selektivní analýzy splátek v totožných šestiměsíčních obdobích je možné dovodit, že například v červenci 2009 činila měsíční splátka úvěru indexovaného na CHF 1 825,06 PLN, z čehož jistina představovala 991,92 PLN, tj. více než 54 % splátky, zatímco splátka úvěru v PLN činila 2 485,27 PLN, z čehož jistina představovala 288,73 PLN, tj. více než 11 % splátky. V lednu 2010 činila splátka úvěru indexovaného na CHF 1 712,60 PLN, z čehož jistina představovala 965,73 PLN, tj. více než 56 % splátky, zatímco splátka úvěru v PLN činila 2 357,96 PLN, z čehož jistina představovala 255,56 PLN, tj. více než 10 % splátky. Následně v lednu 2013 činila splátka úvěru indexovaného na CHF 2 019,29 PLN, z čehož jistina představovala 1 299,12 PLN, tj. více než 64 % splátky, zatímco splátka úvěru v PLN činila 2 396,93 PLN, z čehož jistina představovala 298,60 PLN, tj. více než 12 % splátky. Poté v lednu 2014 činila splátka úvěru indexovaného na CHF částku 2 030,99 PLN, z čehož jistina představovala 1 320,26 PLN, tj. více než 65 % splátky, zatímco splátka úvěru v PLN činila 1 928,45 PLN, z čehož jistina představovala 484,85 PLN, tj. více než 25 % splátky. Konečně v červenci 2014 činila splátka úvěru indexovaného na CHF 2 041,59 PLN, z čehož jistina představovala 1 362,16 PLN, tj. více než 66 % splátky, a splátka úvěru v PLN činila 1 938,79 PLN, z čehož jistina představovala 537,15 PLN, tj. více než 27 % splátky.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

1. Žalobci zakládají své tvrzení o zneužívající povaze smluvních ustanovení na skutečnosti, že žalovaná zcela libovolně stanovuje nákupní a prodejní kurz cizí měny CHF v bankovním kurzovním lístku pro úvěry v cizí měně a pro úvěry indexované dle kurzu cizí měny. Dále uvedli, že smlouva ani Úvěrové podmínky neobsahují ustanovení upravující způsob určování indexu, na jehož základě je stanovována výše nákupního a prodejního kurzu měny CHF. Směnný kurz uvedený v kurzovním lístku je stanovován na základě směnného kurzu na mezibankovním trhu tak, že nákupní či prodejní kurz se odchýlí tím či oním směrem od mezibankovního kurzu, o čemž rozhoduje představenstvo banky, a spotřebitelé nemají na stanovení nákupního a prodejního kurzu cizí měny žádný vliv. V důsledku toho žalovaná tím, že stanoví vyšší dluhu a splátek úvěru na základě nedovoleného ujednání, jednala protiprávně a je povinna vrátit nedůvodně přijaté částky. Uplatněná pohledávka představuje rozdíl mezi částkami přijatými žalovanou z titulu splácení úvěru a částkami, které by jí náležely při neexistenci zneužívajících ujednání.
2. Žalovaná banka namítla, že žalobci po více než 8 let nezpochybňovali platnost smlouvy o úvěru ani jejích jednotlivých ustanovení, plnili ji a čerpali hospodářský prospěch z volby této formy úvěrování ve srovnání s úvěrem v PLN. Tvrzení o tom, že došlo k narušení zájmů spotřebitele, je pokusem vyhnout se důsledkům přijatého finančního rozhodnutí, které přestalo přinášet očekávaný prospěch. Dle názoru banky nelze indexační klauzuli přezkoumávat z hlediska jejího souladu s článkem 385¹ kc, neboť byla individuálně sjednána smluvními stranami a neobsahuje ustanovení odporující dobrým mravům ani nenarušuje zájmy spotřebitele, přičemž banka nestanovuje kurzovní lístek libovolně a svévolně, když nákupní a prodejní kurz CHF v kurzovních lístcích žalované odpovídá tržním hodnotám. Banka dále uvedla, že na základě článku 111 bankovního zákona je povinna zveřejňovat směnné kurzy, které uplatňuje, a to nezávisle na jakémkoli smluvním vztahu a nezávisle na jakýchkoli vzorových smlouvách, přičemž v okamžiku uzavření smlouvy neexistovala právní úprava, která by bankám ukládala povinnost stanovit přesné ukazatele a matematické modely pro určení směnných kurzů. Dodala, že směnné kurzy, které se mění v zlomcích vteřin, jsou určovány na základě globálních tržních ukazatelů, které jsou nezávislé na bance, a že na politiku stanovování kurzovních lístků dohlíží Komisja Nadzoru Finansowego (Komise pro finanční dohled).
3. Žalovaná dodala, že v souladu s Doporučením S stanovila od dubna 2009 v Úvěrových podmínkách, že se směnné kurzy určují s ohledem na střední směnné kurzy vyhledávané NBP, na stávající situaci na měnovém trhu, na aktuální měnovou pozici banky a na prognózy kurzovního vývoje.

Stručné uvedení důvodů žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 1 Analýza směrnice Rady 93/13, která byla do polského práva provedena mimo jiné článkem 385¹ kc, ani analýza shora citovaných ustanovení polských právních předpisů a judikatury Soudního dvora, zejména judikatury týkající se článku 5 směrnice a rozsudků ve věcech C-186/16, C-96-14 a C-26/13, neposkytla předkládajícímu soudu odpověď na položené otázky.
- 2 Pochybnosti soudu se týkají zaprvé toho, zda s ohledem na čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1 a článek 5 směrnice Rady 93/13/EHS a na články 69 a 111 bankovního zákona v jejich znění k okamžiku uzavření smlouvy lze od banky požadovat, aby ustanovení smlouvy vymezující nákupní a prodejní kurz cizí měny ve smlouvě o úvěru indexovaném dle kurzu cizí měny bylo formulováno zcela jednoznačně – tj. tak, aby úvěrovaný/spotřebitel mohl sám tento kurz v kterýkoli den určit – se zřetelem k povaze této smlouvy, k vnitrostátním ustanovením a zvyklostem v okamžiku uzavření smlouvy. V den podpisu smlouvy neexistovaly žádné předpisy, které by stanovily povinnost upravit pravidla určování směnných kurzů, a čl. 69 odst. 2 bankovního zákona v tehdejší znění upravoval požadavek písemné formy smlouvy o úvěru a vyjmenovával, co musí být v takové smlouvě konkrétně obsaženo (např. částka a měna úvěru, účel, na který byl úvěr poskytnut, pravidla a lhůta splacení úvěru či výše úročení úvěru a podmínky jeho změny). Situace se změnila dne 26. srpna 2011, tj. více než 3 roky po uzavření smlouvy, kdy nabyl účinnosti čl. 69 odst. 2 bod 4a bankovního zákona, který stanovil, že jedná-li se o smlouvu o úvěru denominovaném nebo indexovaném na jinou než polskou měnu, musí taková smlouva obsahovat podrobná pravidla pro stanovení způsobu a okamžiku určení směnného kurzu, na jehož základě se konkrétně vypočte částka úvěru, jeho tranší a splátek jistiny a úroků a pro stanovení zásad přepočtu do měny, v níž je úvěr poskytnut nebo splácen. Toto ustanovení však nevyklučovalo volnost banky při určování hodnoty cizí měny a pouze upravovalo povinnost stanovit pravidla a okamžik určení směnných kurzů. V návrhu důvodové zprávy k zákonu, kterým byl doplněn bod 4a, bylo mimo jiné uvedeno, že v důsledku doplnění tohoto bodu bude úvěrovaný, jehož úvěrová smlouva je již v běhu, odpovídajícím způsobem informován bankou o pravidlech souvisejících se splácením úvěru, která jsou pro něj klíčová. Díky tomuto řešení si budou banky mezi sebou konkurovat rozsahem tzv. „spreadu“. Předkládající soud uvádí, že ve vnitrostátním právu neexistuje ustanovení, které by stanovilo, jak mají být určovány směnné kurzy, což se také zdá být z hlediska aktivity na volném trhu účelné.
- 3 V této souvislosti má předkládající soud za to, že při posuzování možnosti jednoznačného formulování pravidel pro určování směnných kurzů nelze opomíjet pravidla NBP pro určování směnných kurzů, která platila v den uzavření smlouvy. V souladu s § 2 bodem 1 usnesení č. 51/2002 předsednictva NBP ze dne 23. září 2002 o způsobu počítání a vyhlásování aktuálních směnných kurzů jsou takto střední směnné kurzy v případě EUR a USD přepočítány na PLN na základě tzv. „kótování“. To spočívá v tom, že 10 bank ze „Seznamu bank ucházejících se o plnění funkce obchodníka peněžního trhu dle velikosti obrátu na mezibankovním

měnovém trhu – spotové transakce v rozsahu PLN“ je každodenně dotazováno na nákupní a prodejní kurzy EUR a USD v PLN uplatňované v těchto bankách. V souladu s bodem 2 se kurzy dalších cizích měn, jako např. CHF, počítají na základě kurzu EUR v PLN vypočítaného v souladu s bodem 1 a tržních kurzů EUR k jednotlivým měnám v 11:00 hod. Žalovaná banka byla uvedena na seznamu bank ucházejících se o plnění funkce obchodníka peněžního trhu, což znamená, že směnné kurzy z kurzovních lístků žalované banky byly základem pro určení kurzu NBP. Zde je nutno dodat, že NBP coby subjekt se zákonnými a ústavněprávními pravomocemi (článek 227 ústavy Polské republiky), který uskutečňuje peněžní politiku a – co je ještě důležitější – měnovou politiku po dobu 18 let, tedy po dobu kratší než na jakou byla uzavřena smlouva, třikrát změnila pravidla pro určování směnných kurzů.

- 4 Vystává tedy pochybnost o tom, zda s ohledem na dlouhodobý charakter smlouvy o indexovaném úvěru a s ohledem na nepředvídatelné změny na měnovém trhu lze vůbec od žalované požadovat, aby přesně a striktně stanovila pravidla pro určování směnného kurzu, nebo zda se lze s ohledem na povahu služby v souladu s čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 odvolávat na obecnější pojem kurzu na volném trhu, zvláště když by případná volnost banky při stanovování směnného kurzu – v mezích hodnot na volném trhu – nevedla k významné ekonomické nerovnováze v neprospěch spotřebitele ve smyslu čl. 3 odst. 1 shora uvedené směrnice. Tuto pochybnost podle všeho potvrzují Úvěrové podmínky uplatňované žalovanou pro doplnění čl. 69 odst. 2 bodu 4a bankovního zákona. Jak uvedla žalovaná, od okamžiku uvedené novelizace jsou směnné kurzy v souladu s Úvěrovými podmínkami stanovovány s ohledem na střední směnné kurzy vyhlášené NBP, na stávající situaci na měnovém trhu, na aktuální měnovou pozici banky a na prognózy kurzovního vývoje. Toto znění Úvěrových podmínek sice stanoví kritéria pro určování směnných kurzů, avšak s ohledem na nepřesná a neurčitá pravidla *de facto* určení směnného kurzu znemožňuje.
- 5 Bude-li uznáno, že smluvní ustanovení týkající se pravidel určování směnných kurzů se v případě smlouvy o úvěru indexovaném na cizí měnu může vyznačovat obecností a odkazovat na tržní kurz, vystává další pochybnost, a to zda lze smluvní ustanovení týkající se určování nákupního a prodejního kurzu cizí měny úvěrujícím (bankou) vyložit tak, aby pochybnosti, jež smlouva vyvolává, byly vyřešeny ve prospěch spotřebitele a aby bylo uznáno, že smlouva stanovuje nákupní a prodejní kurz cizí měny nikoli libovolně, nýbrž tržně.
- 6 V této souvislosti je třeba zjistit, zda lze nejednoznačnost smluvního ujednání stanovícího pravidla určování směnného kurzu odstranit v souladu s odůvodněním a článkem 5 směrnice 93/13 bez nutnosti odstranit sporné smluvní ustanovení. Pro takové řešení může hovořit rozlišení mezi možnostmi vyložit smluvní ujednání ve prospěch spotřebitele v souladu s článkem 5 shora uvedené směrnice a možnostmi vyloučit smluvní ujednání uznané za zneužívající na základě článku 6 shora uvedené směrnice. Otázku výkladu projevů vůle a smluv upravuje ve vnitrostátním právním řádu článek 65 kc, podle něhož je nutno vycházet ze zásad společenského soužití a zvyklostí s přihlédnutím k okolnostem projevu vůle a

v případě smluv ze společného záměru stran a sledovaného cíle. V podstatě jde o to, zda nejednoznačné ustanovení ve smlouvě uzavřené se spotřebitelem může být odstraněno výkladem společného záměru stran a sledovaného cíle smlouvy, nebo zda je třeba takové smluvní ustanovení automaticky pokládat za neúčinné ve smyslu článku 385¹ kc. To má význam v kontextu tvrzení žalobců, že se v okamžiku uzavření smlouvy domnívali, že se k přepočtu použije objektivní kurz, například kurz NBP, a v kontextu tvrzení žalované, že používaný kurz je kurzem tržním, a nikoli libovolným.

- 7 Pochybnosti vyvstávají rovněž v souvislosti s postupem při posuzování, zda je smluvní ujednání zneužívající. Na základě postoje vnitrostátních orgánů [Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (úřad na ochranu hospodářské soutěže a spotřebitelů), Rzecznik Finansowy (finanční ombudsman)] a judikatury vnitrostátních soudů lze mít za to, že posouzení, zda smluvní ustanovení týkající se určení nákupního a prodejního kurzu cizí měny ve smlouvě o úvěru indexovaném na cizí měnu je zneužívající ve světle směrnice 93/13, lze provést pouze na základě doslovného znění smlouvy. Ve světle rozsudků Soudního dvora (ze dne 26. ledna 2017 ve věci C-421/14 a tam citovaného rozsudku ze dne 4. června 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, bod 39, a ze dne 14. března 2013 ve věci C-415/11, Aziz v. CatalunyaCaixa) však musí být posouzení smluvního ujednání provedeno ve světle všech relevantních skutkových okolností. Smluvní ustanovení v tomto typu věci jsou sice stejná či podobná, avšak postup smluvních stran v okamžiku uzavření smlouvy odůvodňuje otázku, zda pro účely posouzení smluvního ujednání jako zakázaného mají relevantní význam takové aspekty jako a) plnění smlouvy způsobem kopírujícím okolnosti z okamžiku uzavření smlouvy; b) nepodepsání dodatku ke smlouvě umožňujícího splácení úvěru přímo v cizí měně; c) vliv sporných smluvních ustanovení na vůli spotřebitele uzavřít smlouvu; d) pochopení sporného smluvního ustanovení ze strany spotřebitele; nebo také e) nezájem spotřebitele o sporné smluvní ustanovení v okamžiku uzavření smlouvy a v době jejího plnění a neseznámení se s obsahem smlouvy v okamžiku jejího uzavření ani po celou dobu jejího trvání. Tato pochybnost vyplývá z tezí obsažených v rozsudcích ve věcech C-415/11 a C-421/14, kde se uvádí, že o rozporu s pravidly dobré víry lze hovořit tehdy, když smluvní ustanovení upravují rozložení práv a povinností způsobem, se kterým by smluvní strany v poctivém vyjednávání neseznámily. Dle názoru předkládajícího soudu je třeba posouzení okolností uzavření smlouvy, včetně společného záměru stran ohledně určení, jaké směnné kurzy cizích měn budou při plnění smlouvy uplatňovány, provést ve světle tezí uvedených v rozsudcích Soudního dvora ve věcech C-415/11 a C-421/14. V této situaci zastává předkládající soud názor, že okolnosti týkající se postupu smluvních stran v okamžiku uzavření smlouvy, tak jak jsou vyjmenovány výše pod písmeny a) - e), mají nezanedbatelný význam.
- 8 Otázka, zda by dané smluvní ustanovení bylo akceptováno, může být vyjasněna na základě shora uvedených pochybností. Konkrétně otázka plnění smlouvy, pomíjení pravidel pro určování směnného kurzu či neseznámení se se smlouvou po celou dobu jejího trvání umožňují vyslovit závěr, že by smlouva byla uzavřena, i kdyby se strana v poctivě vedeném vyjednávání seznámila s podrobnostmi

určování směnného kurzu bankou. V projednávané věci tyto pochybnosti zesiluje skutečnost, že žalobce podle svých slov očekával, že bude kurz stanovován objektivně, přičemž jako příklad uvedl kurz NBP. Na druhé straně žalovaná uvádí, že byla povinna uplatňovat kurz tržní, a tedy z povahy věci též objektivní. Může se tedy stát, že smluvní strany shodně pochopily dané smluvní ustanovení, které by v poctivém vyjednávání bylo akceptováno, čímž by byla respektována podmínka dobré víry, o níž je řeč v rozsudcích Soudního dvora ve věcech C-415/11 a C-421/14. To vede k další pochybnosti, a to zda shodná vůle stran o nutnosti používání objektivního kurzu dovoluje, aby bylo předmětné smluvní ujednání považováno za zneužívající, nebo zda je v tomto ohledu možné rozptýlit smluvní pochybnosti tak, aby směnný kurz na kurzovním lístku nebyl považován za libovolný kurz, nýbrž za kurz stanovený v rámci volnosti vyplývající z článků 69 a 111 bankovního zákona, avšak pouze v mezích tržních hodnot.

- 9 Všechny shora uvedené otázky mají význam pro stanovení správného normativního standardu vyplývajícího z ustanovení analyzované směrnice 93/13, a ve svém důsledku mají též podstatný význam pro ustanovení vnitrostátního práva. Vzhledem k vysokému počtu sporů před vnitrostátními soudy, v nichž figurují různé banky, jejichž prvním a často zásadním argumentem je neexistence libovolnosti při stanovování směnných kurzů, bude odpověď Soudního dvora mimořádně užitečná nejen pro rozhodnutí sporu před vnitrostátním soudem, ale také pro rozhodnutí mnoha dalších vnitrostátních právních sporů tohoto typu. Záporná odpověď na první otázku ve skutečnosti umožní efektivní rozhodování analogických věcí bez nutnosti posuzování dalších otázek, včetně měnového rizika.
- 10 Pro podání kladné odpovědi hovoří skutečnost, že typ smlouvy o hypotečním úvěru indexovaném na cizí měnu, uzavřené na několik desítek let (v posuzované věci na 40 let), pravděpodobně neumožňuje formulování smluvního ustanovení tak jednoznačným způsobem, aby se uplatnilo po celou dobu trvání smlouvy. Vzhledem k tomu, že NBP za 18 let třikrát změnila zásady stanovování směnných kurzů, je v tomto ohledu možné vyjádřit pochybnost o tom, zda lze požadovat, aby obchodní banka přijala v tomto ohledu jednoznačné řešení, a to na tak dlouhou dobu.
- 11 Odkaz na aritmetický vzorec, který by zohledňoval kurzy na mezibankovním trhu uvedené v informačních servisech agentur Reuters nebo Bloomberg a který by byl korigován o marže, by nemusel vyhovovat jasnosti a určitosti smluvního ujednání. Vzhledem k tak dlouhé době platnosti smlouvy a vzhledem k nepředvídatelnosti hospodářské situace by se totiž mohlo ukázat, že odkaz na informace těchto informačních servisů, jejichž věrohodnost nelze ověřit, bude nedostatečný. Je však třeba poznamenat, že jelikož je kurz NBP výslednicí směnných kurzů obchodních bank (včetně žalované banky) stanovovaných v jejich kurzovních lístcích, pak by bylo možné proti odkazu na kurz NBP ve smlouvě rovněž namítat, že určování tohoto kurzu je libovolné s ohledem na nepřímý vliv obchodních bank na kurz NBP. Pochybnosti budí též možnost, že bude kurz NBP považován za objektivní ukazatel nezávislý na vůli obchodních bank. Za této situace by jediným jistým,

byť dosti obecným, smluvním ustanovením bylo takové, které by odkazovalo na tržní nákupní a prodejní kurzy cizí měny. Zároveň by jistá obecnost sporného smluvního ustanovení mohla být odůvodněna ve světle čl. 3 odst. 1 směrnice charakterem smlouvy o úvěru indexovaném na cizí měnu a uzavřené na dobu několika desítek let. Zároveň ponechání jisté volnosti bance při určování směnných kurzů – výlučně v mezích tržních hodnot – znemožňuje, aby bylo takové smluvní ustanovení považováno za způsobující významnou nerovnováhu v neprospěch spotřebitele podle čl. 4 odst. 1 směrnice. Vnitrostátní předpisy nezakazují bance stanovovat vlastní směnné kurzy v souladu s články 69 a 111 bankovního zákona, přičemž by volný trh mohl být odpovídající zárukou reálných a objektivních směnných kurzů.

- 12 Co se týče kladné odpovědi na druhou otázku, je třeba uvést, že s ohledem na to, že směrnice 93/13 rozlišuje mezi možnostmi odstranit nejednoznačnost smluvního ujednání v souladu s jejím článkem 5 a hrozbou odstranění sporného smluvního ustanovení podle článku 6 směrnice, zdá se, že v první řadě je třeba využít mírnější řešení a pokusit se odstranit smluvní nejednoznačnost, a tím umožnit, aby byla smlouva plně zachována v souladu s vůlí stran. K určení vůle stran může posloužit článek 65 kc. Pro to hovoří skutečnost, že smluvní strany uvedly, že směnné kurzy musí být v souladu se smlouvou objektivní, což žalovaná chápala jako kurz tržní, zatímco žalobci v tomto ohledu neměli přesný názor a odkazovali příkladmo na kurz NBP.
- 13 Konkrétně v rozsudku ve věci C-421/14 Soudní dvůr uvedl, že je věcí vnitrostátního soudu, aby s přihlédnutím k uvedeným kritériím rozhodl o konkrétní kvalifikaci předmětného smluvního ujednání v závislosti na okolnostech daného případu (bod 57). V bodě 61 tohoto rozsudku je dále uvedeno, že podle čl. 4 odst. 1 posuzované směrnice se musí zneužívající povaha smluvního ujednání posuzovat s ohledem na povahu zboží nebo služeb, které jsou předmětem smlouvy, a s odvoláním na všechny okolnosti, které v okamžiku uzavření smlouvy provázely její uzavření. V návaznosti na tento rozsudek je třeba poukázat na rozsudek ve věci C-243/08 (bod 39), který je v něm citován a kde se uvádí, že článek 4 směrnice stanoví, že zneužívající charakter smluvní klauzule se musí posuzovat s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely její uzavření (viz také rozsudek ve věci C-415/11, bod 71).
- 14 Pro doplnění je třeba podotknout, že sporné smluvní ustanovení, byť není dostatečně přesné, neumožňuje, aby byl žalované bance připisován zlý úmysl, když po celou dobu plnění smlouvy uplatňovala v souladu s vlastním chápáním smlouvy tržní směnné kurzy, a to i v době, kdy otázka zneužívajícího charakteru smluvních ustanovení nevyvstávala. V tom ohledu nelze bance připisovat záměr nastavit smluvní ujednání v neprospěch spotřebitele uplatňováním libovolných směnných kurzů zcela odtržených od kurzů tržních. Obdobná smluvní ustanovení v takovýchto úvěrových smlouvách byla obvyklou praxí také v jiných bankách. Pro uznání, že jsou tyto kurzy tržní, mohou hovořit také ekonomické důvody. Je

třeba poznamenat, že i za předpokladu, že měla banka volnost při určování směnných kurzů v mezích tržních hodnot, nacházejí se úvěrování v projednávané věci ve výhodnější ekonomické situaci, než kdyby byli stranou smlouvy o úvěru v PLN s příslušným úročením.

PRACOVNÍ DOKUMENT